

ПРИРАЧНИК ЗА РОДИТЕЛИ

ДЕЦАТА И НИВНАТА БЕЗБЕДНОСТ ВО СООБРАЌАЈОТ

**РЕПУБЛИЧКИ СОВЕТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ
НА СООБРАЌАЈОТ НА ПАТИШТАТА**

**Прирачник за родители
„ДЕЦАТА И НИВНАТА БЕЗБЕДНОСТ
ВО СООБРАЌАЈОТ“**

Април, 2020 година

Издавач:

Републички совет за безбедност на сообраќајот на патиштата
на Република Северна Македонија
www.rsbsp.org.mk

**ПРИРАЧНИК ЗА РОДИТЕЛИ
„ДЕЦАТА И НИВНАТА БЕЗБЕДНОСТ ВО СООБРАЌАЈОТ“**

Автори:

м-р Гордана Кожуваровска
Владимир Лазаров
м-р Ристо Манчев

Скопје, 2020 г.

copyright © РСБСП, 2020

Содржина:

1. Вовед	5
2. Колку и дали ги учиме децата за основните правила и прописи во сообраќајот и каков пример им даваме на децата во сообраќајот?	7
3. Кои се најважните правила и прописи во сообраќајот на кои треба да ги научиме децата?	10
4. Што друго треба да знаат децата за нивна поголема безбедност во сообраќајот	15
5. Користење на сигурносен појас и детско седиште	17
6. Зошто треба да користите детско седиште во автомобил? ...	19
7. Како да изберете и како правилно да поставете детско седиште во автомобил?	21
8. Најчести грешки со кои возачите ја загрозуваат безбедноста на децата во сообраќајот	23
9. Етика и култура во сообраќајот	25
10. Апели, пораки и совети за поголема безбедност на децата во сообраќајот	27
11. Наместо заклучок	28

Вовед

„Децата се најголемото богатство на едно општество“ е изрека која можеме да ја слушнеме низ целиот свет и оправдано претставува една од најчесто употребуваните изреки. Децата се нашата иднина, во нив вложуваме многу љубов, енергија и средства за да можат да пораснат во здрави индивидуи кои ќе бидат корисни за себе, за своето семејство, но и за општеството во целина.

Сообраќајот е едно од најопасните дејствија со кои Вашето дете ќе се сретне во својот живот и дејствие кое секојдневно ќе го реализира, во улога на возач, на пешак, на велосипедист... Опасноста на ова дејствие се потврдува со фактот што, за жал, сообраќајните незгоди претставуваат, според многу параметри, причина број еден за смртност кај лица на возраст до 29 години.

Според Светската здравствена организација, на светско ниво, сообраќајните незгоди претставуваат десетта причина за смртност кај деца на возраст од 1 до 4 години, трета причина за смртност кај деца на возраст од 5 до 9 години, втора причина за смртност кај деца на возраст од 10 до 14 години и прва причина за смртност кај деца на возраст од 15 до 19 години.

Податоците од Обединетите нации и Светската здравствена организација, покажуваат дека на светско ниво, 500 деца, секој ден го губат животот во сообраќајни незгоди. Тоа се исклучително загрижувачки податоци и мора да се преземат сериозни мерки и чекори за да се намалува оваа бројка.

Во Република Северна Македонија, во 2015 година, 17 деца на возраст до 14 години го загубиле животот во сообраќајна незгода. Во 2016 година, 5 деца на возраст до 14 години го загубиле животот во сообраќајни незгоди. Во 2017 година, 4 деца на возраст до 14 години и 14 деца на возраст од 15-19 години. Состојбата во 2018 година е 5 деца на возраст до 14 години и 7 деца на возраст од 15-19 години. Слична е состојбата и во 2019 година според која, 4 деца на возраст до 14 години го загубија животот во сообраќајни незгоди и 7 деца на возраст од 15 до 19 години.

Целта на Република Северна Македонија, според Втората национална стратегија за унапредување на безбедноста на сообраќајот на патиштата 2015-2020, е до 2020 година бројот на

загинати деца во сообраќајни незгоди да биде „0-нула“. Оваа стратешка цел е тешко остварлива, но заложбите за 0-нула деца жртви во сообраќајни незгоди, е концепт од кој не смееме да отстапиме и во кој треба да ги вложиме сите општествени сили, напори и инструменти кои ни стојат на располагање.

Во напорите за остварување на стратешката цел за 0-нула деца жртви во сообраќајот, клучна е улогата на родителот/старателот и на семејството. Честопати, како родители/старатели, се прашуваме каде си играат нашите деца, дали се во близина на улица по која се движат автомобили, дали безбедно ќе стигнат на училиште и дали безбедно ќе се вратат дома, дали некој со брзо возење може да им наштети и сл. Но, се поставува прашањето, што конкретно, и дали доволно преземаме мерки за да бидеме мирни и сигурни и помалку загрижени?

Здравјето и безбедноста на децата се дел од програмите на многу национални законодавства и се врвна цел на секое општество. Во таа насока, се реализираат многубројни активности и кампањи, со цел исполнување на предвидените мерки за заштита и безбедност на децата.

Една од најчесто коментирани теми и област на која се посветува големо внимание, е безбедноста на децата во сообраќајот. Таа претставува комплексна материја којашто, во својата суштина, подразбира спроведување голем број мерки и активности во училиштето и надвор од него.

Иницијално, безбедноста на децата во сообраќајот подразбира едуцирање на децата уште од најрана возраст за основните правила и прописи во сообраќајот, едуцирање за тоа како треба да се однесуваат како пешаци, кога возат велосипед, кога одат на училиште, итн. Првите форми на едукација почнуваат во семејството, а потоа во училиштето и вон училиштето, со голем број проекти и кампањи. Секој родител/старател треба да биде позитивен пример за детето и преку личен пример за одговорно учество во сообраќајот, треба практично да му покаже и да го научи детето како треба да се однесува во сообраќајот. Од таму доаѓа и познатата изрека „Децата се огледало на возрасните“.

КОЛКУ И ДАЛИ ГИ УЧИМЕ ДЕЦАТА ЗА ОСНОВНИТЕ ПРАВИЛА И ПРОПИСИ ВО СООБРАЌАЈОТ И КАКОВ ПРИМЕР ИМ ДАВАМЕ НА ДЕЦАТА ВО СООБРАЌАЈОТ?

Потребата од движење и мобилност на секој од нас е секојдневна и постојана. Секојдневно сме учесници во сообраќајот управувајќи го своето возило, движејќи се со велосипед или во својство на пешаци. Секојдневните обврски кои ги имаме во голем број, ни наметнуваат ритам на живеење кој е динамичен и брз и истиот тој начин на живот честопати придонесува да пристапиме кон непочитување на основните правила и прописи во сообраќајот.

Честопати помислувате дека во училиште вашето дете ќе научи сè што е потребно во врска со тоа како да биде безбедно во сообраќајот. Сметате ли дека тоа е доволно и дека тоа е правилно?

Сте се запрашале ли колку пати додека управувате со своето возило, заедно со вас е вашето дете, а притоа вие разговарате на мобилен телефон, пишувате СМС пораки или го проверувате својот Фејсбук профил, Инстаграм, Вајбер, или пак не сте врзани со безбедносен појас?

Претпоставуваме дека во тој момент не сте доволно свесни за ризикот и опасностите на кои го изложувате вашето дете. Не сте свесни дека само една грешка, еден момент, може да биде фатален. Не сте свесни дека на тој начин погрешно го наведувате вашето дете, не само денес, туку и во текот на целиот свој живот, да применува погрешни навики кои може да го чинат ЖИВОТ.

Дали сте помислиле каков пример му давате на своето дете кога нервозно му свирите на возилото пред вас да ја зголеми брзината на движење бидејќи Вие некаде брзате, притоа знаејќи дека тоа што го правите не е правилно? Дали сметате дека вашето брзање е доволна причина некој да настрада или да згасне нечиј човечки живот?

Дали сте помислиле на тоа каков пример му давате на своето дете кога заедно со него ја поминувате улицата надвор од пешачки премин или на црвен пешачки семафор? Со таквиот пример, вие директно носите одговорност ако утре вашето дете настрада во сообраќајна незгода како последица на неправилно преминување на улицата.

Колку пати сте го учеле и сте разговарале со вашето дете за основните правила и прописи во сообраќајот, и како да биде безбедно во сообраќајот?

Секој родител посакува неговото дете да биде успешно во животот. Секојдневно ги носиме децата на курсеви по странски јазици, компјутери, спорт итн. И тоа е во ред. Но, дали доволно ги учиме децата за ризикот и опасностите во сообраќајот? Дали доволно ги учиме децата да „преживеаат“ во „сообраќајната џунгла“ со која секојдневно се соочуваат?

Факт е дека ги учиме децата на многу важни и неважни работи. Ги учиме на добри манири, ги учиме на култура. Но, дали им пренесуваме добра сообраќајна култура? Мора да знаете дека Вие како родител имате исклучително влијание врз вашето дете од неговата најрана возраст и во неговите очи сте пример за неговото однесување во иднина. Детето мечтае утре да биде тоа што сте Вие денес. Бидете позитивен пример за него. Давајте му пример за толерантност и почит кон сите учесници во сообраќајот. Постојано учете го дека треба да биде врзано со безбедносен појас, како безбедно да поминува улица, како правилно да управува велосипед и сл. Учете го за значењето на сообраќајните знаци и за што тие служат.

Бидете особено внимателни кога заедно преминувате улица и секогаш држете го за рака. Така ќе му покажете дека учеството во сообраќајот не е едноставно дејствие кое лесно се реализира и дека тоа дејствие секогаш треба да го реализира исклучително внимателно. Тоа се основни правила и прописи кои ќе ги применува целиот свој живот и за нив треба да се едуцира од најрана возраст.

Како родител треба да знаете дека децата на возраст до 10 години не знаат да се справат со повеќе ситуации истовремено и не можат да донесат важни одлуки за краток временски рок и токму затоа им треба помош од повозрасно лице за безбедно учество во сообраќајот. Додека не ги разберат овие работи и додека не разберат колку е важно да се внимателни во сообраќајот, не дозволувајте децата сами да одат на училиште.

Секојдневно сме сведоци на трагични човечки судбини предизвикани од сообраќајни незгоди. Доволен е само еден момент на невнимание за да се случи некоја опасност или трагедија која може да го смени целиот животен тек на вашето дете и на вас како родител.

Затоа, разговарајте со вашето дете за сообраќајот, секогаш кога имате можност. Учете го за сообраќајните правила и прописи и бидете позитивен пример за него, покажувајќи почит и толерантност кога сте учесник во сообраќајот, особено покажувајќи пример, како треба да се почитуваат сообраќајните правила и прописи, секогаш, секаде и без разлика на тоа дали сте патник, пешак, велосипедист, мотоциклист или возач.

Во детскиот свет, во малите детски глави, зборот „сообраќај“ и зборот „безбеден“ се само два апстрактни поими кои тешко ги поврзуваат и разбираат. За да оформат јасна слика и за да научат како безбедно да се однесуваат во сообраќајот, најголема и клучна улога имаат родителите. Децата најмногу учат од однесувањето на возрасните, и преку сликовитото претставување на овие два збора во редовната пракса, преку рутински прошетки, одење до продавница, на пазар, во посета на роднините и пријателите, на патот до училиште, со други зборови, секојдневно.

На почетокот од нивното осамостојување, најпрво децата треба да научат како безбедно да стигнат до училиште и како безбедно да се вратат назад.

КОИ СЕ НАЈВАЖНИТЕ ПРАВИЛА И ПРОПИСИ ВО СООБРАЌАЈОТ НА КОИ ТРЕБА ДА ГИ НАУЧИМЕ ДЕЦАТА?

Децата се една од најранливите групи учесници во сообраќајот и многу често страдаат во сообраќајни незгоди. Токму затоа, на децата треба да им се посвети големо внимание, со цел да го заштитиме нивното здравје и да влијаеме на нивната безбедност во сообраќајот.

Првичната едукација за најважните правила и прописи во сообраќајот е една од најважните лекции кои треба да ги научи секое дете. Тоа е лекција која треба да ја дадете вие како родител/старател. Не заборавајте дека и вам ве учеле како безбедно да поминете улица, погледнувајќи лево и десно на патот; како безбедно да управувате со велосипед и сл. и тоа во време кога сообраќајот бил многу помал по обем и динамика и далеку помалку опасен. Токму затоа, без изговори, за сите проблеми и предизвици со кои секојдневно се соочувате, најдете слободно време и објаснете му на детето сè за сообраќајот, објаснете му ги опасностите во сообраќајот, на која страна се движат автомобилите, каде е пешачкиот премин, каде е велосипедската патека и сл. На тој начин вашето дете ќе има непосреден увид во опасностите кои ги предизвикува сообраќајот.

Најважните правила и прописи во сообраќајот, кои треба да ги пренесете на вашите деца, се следниве: прво, секогаш кога детето се вози во вашиот автомобил **треба да седи на задното седиште** од возилото, **со врзан безбедносен појас**. Дете до 12 годишна возраст не смее да седи на совозачкото седиште. Притоа, напоменете му дека своите раце и глава **не треба да ги вади надвор од возилото** додека се движи.

Научете го за значењето на семафорот, односно за тоа **што значи зелената, жолтата и црвената боја** на семафорот. Што значи зеленото, а што црвеното „човече“ на пешачкиот семафор. Научете го секогаш **да биде внимателно кога е во близина на улица**, односно научете го на правилото „**застани, погледни, слушни, размисли**“ доколку има намера да ја преминува улицата. Да застане на безбедно растојание од улицата пред да ја преминува, **да погледне лево, десно, па пак лево**, со цел да биде сигурно дека нема автомобили, да слуша доколку некој употребува звучен сигнал и да размисли,

односно да процени, дали е безбедно да се минува улицата. Научете го **да ја поминува улицата на пешачки премин**, да не се задржува на улицата, но и **да не ја поминува улицата со претрчување**.

Пешаците-децата **секогаш треба да се движат по тротоар**, подалеку од работ на тротоарот и не треба да се бркаат, туркаат и да играат кога се движат по тротоарот.

Играта на улица е најстрого забранета и недозволена. Улицата не е место каде што може да игра фудбал, кошарка и сл.

Научете го детето за правилно минување на улицата, односно коловозот. Потенцирајте дека улицата секогаш треба да се преминува на обележан пешачки премин и дека, и во тој случај, **треба да погледне на левата и десната страна**, за да се осигура дека нема опасност од други автомобили. Ова е особено важно затоа што, со преминување на улицата на обележан пешачки премин, ќе бидат видливи и автомобилите кои се движат во двете насоки, но ќе биде и самото дете видливо за возачите во автомобилите.

Кога управува со велосипед, научете го секогаш **да се движи по обележана патека за велосипедисти**, да носи заштитна кацига и штитници за раце и за нозе. Научете го сè што сметате дека ќе му биде корисно за безбедно учество во сообраќајот, но не заборавајте дека децата најлесно учат со практични примери. Затоа, фатете го детето за рака, направете една обиколка во околината во која живеете, поминете го најбезбедниот пат од дома до училиште и обратно и покажете му кога и каде најмногу треба да внимава и покажете му сè што треба да знае за безбедно да се движи во околината на домот и училиштето. Дружењето на децата со родителите/старателите многу им значи, а една ваква прошетка ќе им остане драг спомен и животна лекција.

Во продолжение конкретно укажуваме на десетте најважни работи кои треба да ги знаете и на кои треба да ги научете своите деца:

1. **Преминување на улицата само на пешачки премин.** Најважната работа која треба да ја знае секое дете е дека улицата се поминува секогаш на пешачкиот премин.

Таму каде што нема пешачки премин, улицата може да се помине откако детето ќе биде сигурно дека не надоаѓаат возила по улицата.

Пред да се помине улицата, без разлика дали тоа се прави на пешачки премин или не, најпрво мора да се погледне лево, па десно, па пак лево и потоа да се помине преку улицата, се разбира само тогаш кога детето ќе биде сигурно дека не надоаѓаат возила. Доколку надоаѓаат возила децата мора да почекаат и да ја поминат улицата кога патот ќе биде чист и безбеден. Децата на возраст до 10 години, секогаш треба да ја преминуваат улицата во придружба на возрасно лице кое ги држи за рака.

- 2. Без трчање.** Многу деца имаат лоша навика да претрчуваат преку улица или да ја пуштат раката на родителот. Секое дете треба да знае дека трчањето преку улицата е забрането и опасно. На улицата, детето мора да биде „мирно дете“, да внимава на возилата и внимателно да следи што се случува околу него. Трчањето по топката и бркањето со другите деца, како и гледањето во телефонот, таблетот, и другите апарати за игри и забава исто така е забрането и опасно.
- 3. Движење само по тротоар и пешачка патека.** Следењето на ова правило е најдобра и најбезбедна навика на Вашето дете. Пешачките патеки и тротоарите се само за одење – пешачење и тоа треба да биде на безбедно растојание од работ на тротоарот или на безбедно растојание од возилата. На тој начин, вашето дете секогаш ќе се движи безбедно и ќе биде безбеден пешак.
- 4. Црвено жолто, зелено.** (семафор и пешачки семафор). На крстосница со семафори, децата треба секогаш да го следат семафорот за пешаци. Малото човече кои ги менува боите (црвена и зелена), ќе им каже кога безбедно може да ја поминат крстосницата. А секое дете треба да знае дека црвеното човече значи да застане, а зеленото да оди.
- 5. Излез од безбедната страна.** Детето треба да знае која е безбедната страна за излегување од автомобилот.

Секогаш кога излегува од автомобилот или од некое друго возило, научете го детето да биде внимавателно и успешно да процени која е безбедната страна, односно научете го детето да излегува од задната врата која е доближена до работ од тротоарот, влез на зграда или куќа и сл. Укажете му дека доколку излезе од погрешната страна – страната од кај улицата – постои опасност возилото кое се движи по улицата да удри во него и во вратата од возилото.

6. **Користете го безбедносниот појас кога детето се вози во автомобил.** Секогаш кога детето се вози во автомобил задолжително треба да користи безбедносен појас. На тој начин ќе се заштитите при нагло запирање на возилото или во случај на сообраќајна незгода.
7. **Забранети зони за играње.** Кога вашето дете игра со другите деца надвор од дома, тоа треба да биде на сигурно место (парк, игралиште, двор, итн.). Научете го детето дека не смее да игра на улица или на паркинг.
8. **Возење велосипед.** Велосипед на пат може да управува лице кое наполнило десет години. Во зона на смирен сообраќај, велосипед може да управува лице до десет години возраст, во придружба на лице постаро од 16 години.

Детето треба да знае дека кога вози велосипед, секогаш треба да носи заштитен шлем (кацига за велосипед). Велосипед мора да се вози само на велосипедска патека, а во случај да нема таква патека, секогаш треба да се вози по крајната десна страна од улицата. Бидете сигурни дека сопирачките, светлата, сирената и управувачот на велосипедот се во исправна состојба.

9. **Светла или рефлектирачка облека.** Воздржувајте се колку што можете повеќе децата да играат надвор кога е мрак. Во случај децата да играат надвор кога е веќе замрачено, практикувајте носење на светла и рефлектирачка облека за полесно да можат да бидат забележани од возачите и да бидат видени.

10. **Внимателно и претпазливо.** Основно правило е децата да не користат слушалки и да не зборуваат на телефон додека пешачат или возат велосипед. Користењето на предмети кои го одвлекуваат вниманието е опасно. Децата секогаш треба да бидат свесни за сообраќајот, возилата и луѓето кои се движат по улицата.

ЗЛАТНОТО ПРАВИЛО ЗА СЕКОЕ ДЕТЕ ГЛАСИ: ГЛЕДАЈ, ВИДИ, БИДИ ВИДЕН!

ШТО ДРУГО ТРЕБА ДА ЗНААТ ДЕЦАТА ЗА СВОЈА ПОГОЛЕМА БЕЗБЕДНОСТ ВО СООБРАЌАЈОТ

Децата уште од најрана возраст треба да знаат дека сообраќајот е составен дел од секојдневниот живот, дека сообраќајот не е игра и дека сообраќајот може да биде опасен по нивниот живот и нивното здравје. Треба да знаат дека во сообраќајот важат голем број правила и прописи, кои мора во континуитет да се почитуваат.

Децата треба да ги знаат најважните сообраќајни знаци, затоа обидете се по пат на игра или додека пешачите или додека возите, постепено да им го кажувате значењето на сообраќајните знаци. Употребувајте „негативни“ примери и укажувајте на грешките кои ги прават другите возачи, велосипедисти и пешаци и посебно потенцирајте каде погрешиле и како требало да постапат одредени учесници во сообраќајот и постојано укажувајте на последиците од сообраќајните незгоди. Колку порано детето ќе стане свесно за последиците од сообраќајните незгоди, толку подобро за него и за неговото однесување во сообраќајот.

Децата треба да ги познаават сообраќајните знаци кои укажуваат каде се наоѓа пешачки премин, каде има обележана велосипедска патека, треба да го знаат значењето на боите на семафорот, односно што значи црвената, жолтата, а што зелената боја. Особено важно е познавањето на пешачкиот семафор, односно значењето на „црвеното човече“ и „зеленото човече“.

Научете ги децата **да не се движат помеѓу паркирани возила** и да не ја преминуваат улицата со претрчување од едниот до другиот тротоар. Паркираните возила ги прават децата невидливи за возачите. Децата треба да знаат дека **носењето светла облека значително** ќе ја зголеми нивната видливост на патот и нивната безбедност, особено во есенските и зимските денови кога е краток денот и кога видливоста е намалена.

Многу важен сегмент за безбедност на детето во сообраќајот е утврдување на „најбезбедниот пат“ до училиштето, се разбира тогаш кога ќе биде доволно возрасно да може само да оди на училиште. На почетокот, секако во ваше присуство, научете го за најопасните места и за местата на кои треба да обрне големо внимание кога се движи по нив. Поставете прашања што сметате дека ќе се од голема важност за неговото понатамошно самостојно движење по истиот пат.

Укажете му, и повеќе пати повторете му на вашето дете, дека детската игра не е дозволена на улица, зашто децата мора да знаат дека улицата/коловозот не е место каде што треба да играат. Детската игра треба и мора да биде на игралишта и на безбедни места каде што не се одвива сообраќај.

Децата треба да знаат дека кога се возат во автобус треба да седат во седиштето, а кога ќе излезат од автобусот, улицата не треба да ја поминуваат ниту пред автобусот, ниту зад автобусот, туку само откако автобусот ќе замине.

Олеснителна околност за родителите, а и за децата, е одењето на училиште заедно со другарче, братче или сестриче. За деца кои наполниле 10 години, практикувајте одење на училиште заедно со другите деца. Секогаш кога поголема група деца се движи по тротоарот, возачите полесно ги забележуваат децата, а доколку некое од нив се наоѓа во потенцијална опасност, возачите ќе имаат можност да ја намалат брзината, да запрат или да ги предупредат со звучен сигнал.

Загрижувачки тренд, особено кај младата популација, но и кај децата, е **носењето слушалки и слушањето музика**, најчесто со силен звучен интензитет и тоа додека пешачат или возат велосипед. Разговарајте со нив и укажете им дека таквото однесување во сообраќајот е опасно од причина што со носењето слушалки и слушањето гласна музика или играњето игри на мобилен телефон или таблет, кога се движат и кога учествуваат во сообраќајот, ги прави „и глуви и слепи“ и воопшто не се свесни за околината и за случувањата во сообраќајот и на тој начин, може сериозно да настрадаат во сообраќајна незгода.

КОРИСТЕЊЕ НА СИГУРНОСЕН ПОЈАС И ДЕТСКО СЕДИШТЕ

Една од најчестите грешки кои ги прават родителите е несоодветното сместување на нивните деца кога управуваат со возило. Фактите покажуваат дека децата најмногу страдаат во сообраќајни незгоди како патници. Затоа, без изговори користете детско седиште и безбедносен појас.

Децата, поради својата возраст и малата тежина, се многу подложни на повреди со тешки последици при сообраќајни незгоди и токму затоа, правилното сместување во возилото е важен сегмент од нивната безбедност. Најголемата грешка што ја прават родителите е сместување на децата во нивниот скут додека управуваат со возилото, со цел да придонесат за задоволство на децата, притоа занемарувајќи го фактот дека на тој начин го загрозуваат нивниот живот и нивното здравје.

Децата до 5 годишна возраст, согласно Законот за безбедност на сообраќајот, треба **да бидат сместени во посебно детско седиште**, кое ќе биде прилагодено на возраста и на тежината на детето. Покрај соодветното детско седиште, особено е важно седиштето да биде правилно поставено и детето **да биде соодветно врзано во седиштето**. Затоа, секој родител/старател кој превезува деца, мора да користи детско седиште и не само тоа – потребно е внимателно да го прочита упатството и соодветно да го користи седиштето. Децата на возраст од 5 до 12 години, треба да седат во задниот дел од возилото и да бидат врзани со сигурносен појас.

Истражувањата покажуваат дека децата кои не се соодветно сместени во возилото, најчесто се здобиваат со тешки фатални и не-фатални последици во случај на сообраќајна незгода. Силата што настанува при евентуалниот судир, повеќекратно ја надминува силата на „рацете“ и единствен начин да се заштитат децата е детското седиште и безбедносниот појас. Дополнително, истражувањата покажуваат дека децата кои не се сместени во детско седиште и кои не се врзани со појас, кога се превезуваат со автомобил, најчесто стојат, гледаат напред со главата ставена меѓу двете предни седишта или стојат на задното седиште и гледаат назад. И едната и другата ситуација е крајно опасна.

Користењето на сигурносниот појас и користењето на детското седиште се најважните правила коишто мора да се

почитуваат од сите родители/старатели за поголема безбедност на децата во сообраќајот. Сите изговори за цената на детските седишта, за тоа дека детето е немирно и не сака да биде во детско седиште или не сака да биде врзано со појас, едноставно немаат оправдување.

Користењето детско седиште и сигурносен појас треба да биде секојдневна навика, без разлика дали се патува на пократка или на подолга дестинација. Едноставно, сообраќајните незгоди се случуваат секогаш и секаде и тоа кога најмалку очекувате.

Биди одговорен родител/ старател и користи детско седиште и безбедносен појас!

ЗОШТО ТРЕБА ДА КОРИСТИТЕ ДЕТСКО СЕДИШТЕ ВО АВТОМОБИЛ?

Секој родител, односно секој одговорен возач, треба да преземе сè што е во негова моќ за да ги заштити децата од повреди и загуби во сообраќајот. Една од најважните обврски на родителите, т.е на возачите е токму обврската за користење на детски седишта за превоз на деца затоа што:

- Согласно Законот за безбедност на сообраќајот на патиштата, во патнички автомобил на задното седиште, смее да се превезува дете помало од пет години, во поставено посебно детско седиште кое за седиштето од возилото е прицврстено со сигурносен појас или на друг соодветен начин. Детето во овој случај треба да биде врзано со сигурносниот појас од седиштето.
- Според ЗБСП, во патнички автомобил на предното седиште, смее да се превезува дете до две години, ако возилото нема заштитно воздушно перниче, ако воздушното заштитно перниче е исклучено и ако детето се превезува во посебно детско седиште поставено спротивно од правецот на движење на возилото, при што истото е прицврстено на седиштето на возилото со помош на сигурносен појас со три точки на поврзување. Детето и во овој случај треба да биде врзано со сигурносниот појас од седиштето.
- Дете на возраст до 12 години, не смее да се превезува на предното седиште. За деца над 5 години е задолжително користење на сигурносен појас, без оглед на тоа што детето седи на задното седиште од автомобилот.
- Според истражувања на релевантни меѓународни организации, во случај на сообраќајна незгода, детските седишта ја намалуваат смртноста кај децата за 50 проценти, а кај бебињата и до 70 проценти.
- Користењето на детско седиште во автомобил е задолжително за превоз на деца до 5 години, независно од тоа со која брзина го управувате возилото и независно од тоа дали учествувате во сообраќај во населено или надвор од населено место.
- Родителите ја избегнуваат употребата на детски седишта во автомобил убедени дека детето е безбедно во нивната прегратка. Станува збор за погрешна перцепција. Во

случај на сообраќајна незгода со возило кое се движи со брзина од 50 км/ч, во моментот на судир, предметите и телата во возилото продолжуваат да се движат со иста брзина со кое возилото удрило. Во тој случај, невозможно е со силата на човечката рака детето да се задржи безбедно во преграќката. Силата со која дејствува детето во таква ситуација е еднаква на силата на дејствување на тело или предмет чија маса е до 30 и повеќе пати поголема од масата на детето. Затоа, важно е да се потенцира дека, дете до 5 години, кога се превезува во автомобил, е единствено безбедно кога е ставено во соодветно детско седиште.

Безбедноста на децата е одговорност на возрасните и без разлика на тоа дали вашето дете се противи или не, без било какви оправдувања или изговори, должни сте да ги преземете сите можни работи кои, на било кој начин, придонесуваат за поголема заштита на децата додека патуваат.

ЗАШТИТЕТЕ ГИ ДЕЦАТА КОГА ПАТУВААТ, КОРИСТЕТЕ СООДВЕТНО ДЕТСКО СЕДИШТЕ!

КАКО ДА ИЗБЕРЕТЕ И КАКО ПРАВИЛНО ДА ПОСТАВИТЕ ДЕТСКО СЕДИШТЕ ВО АВТОМОБИЛ?

Користење на детско седиште во автомобил за превоз на деца на возраст до 5 години е законска, морална, етичка, возачка и пред сè родителска обврска. Иако постои тенденција на зголемена употреба на детски седишта во автомобилите, сепак, евидентен е фактот дека бројот на родители/возачи кои не користат детски седишта за превоз на деца до 5 години не е мал.

Со цел поголема употреба на детските седишта и поголема заштита на децата патници во сообраќајот, во прилог се доставени корисни совети, информации и одговори за тоа како да изберете и како правилно да поставите детско седиште во автомобил:

1. За комплетна заштита на децата во сообраќајот особено е важно да се одбере соодветно седиште и истото правилно да се постави. Детските седишта се поделени во неколку групи, во зависност од телесната тежина на детето. Имајте во предвид дека седиштето е направено во согласност со просечната висина и тежина на дете. За да може седиштето да го штити детето на вистинскиот начин, важно е да одберете седиште кое одговара на конституцијата на вашето дете.

Во согласност со тежината на децата, детските седишта се поделени во неколку категории и тоа:

- 0 за деца од раѓање до 10 килограми
- 0+ за деца од раѓање до 13 килограми
- 1 за деца од 9 до 18 килограми
- 2 за деца од 15 до 25 килограми
- 3 за деца од 22 до 36 килограми
(бустер – безбедносно седиште).

Постојат и комбинирани седишта кои покриваат повеќе групи истовремено.

2. Особено важно е да се одбере седиште со ознака ECE R44, која означува дека се работи за производ којшто е во согласност со строгите законски прописи и безбедносната регулатива и стандарди на Европската унија. На седиштето, треба да има и ознака за извршено тестирање, како и информации за видот на седиштето,

односно да биде наведено за кој тип на автомобил може да се користи.

3. Со секое седиште се добива упатство за користење, со детални инструкции со цртежи за правилно монтирање и, многу е важно да се придржувате до нив. Кога се монтира, посветете внимание поставеното седиште да не се движи лево или десно и да стои цврсто во место.

Прашањето што се наметнува е каде и како да се постави седиштето во автомобилот?

- **Седишта од групата 0:** Кога станува збор за седиште од група 0, важно е да се напомене дека, иако законот дава можност седиштето да се постави на предното совозачко седиште, најдобро е детското седиште да се постави во задниот дел, во спротивна насока од насоката во која се движи возилото. Од безбедносни причини, но и од опасност да се активира воздушното перниче, не се препорачува детското седиште да се постави на совозачкото седиште. Препорачливо е детското седиште да се постави назад, на средина на клупата, а доколку тоа не е можно, се поставува зад страната на возачот или совозачот.
- **Седишта од групата 0 и 1:** Детските седишта, од групата 0 и 1, имаат и свој појас, со таканаречена заштита во три или пет точки (рамо, препони и бут). Доколку врзувањето е во средината на градите на детето, ременот е правилно наместен, а дали е добро затегнат, може да се провери преку растојанието помеѓу лентата од појасот и градниот кош на детето кое не треба да е пошироко од еден прст.
- **Седиште од групата 1, 2, и 3.** Експертите препорачуваат, децата да се возат во насока на патувањето само кога можат да седат независно и цврсто и кога имаат телесна тежина над 9 килограми, а оптималната возраст за тоа е околу 1 година. Детското седиште од наведените групи се препорачува да се постави назад, на средина на задната клупа.

НА СЕКОО ПАТУВАЊЕ, КОРИСТЕТЕ ДЕТСКО СЕДИШТЕ И ЗАШТИТЕТЕ ГИ ДЕЦАТА ОД ПОВРЕДИ И ЗАГУБИ ВО СООБРАЌАЈОТ!

НАЈЧЕСТИ ГРЕШКИ НА ВОЗАЧИТЕ СО КОИ ЈА ЗАГРОЗУВААТ БЕЗБЕДНОСТА НА ДЕЦАТА ВО СООБРАЌАЈОТ

Возачите како непосредни учесници во сообраќајот, секојдневно, во зависност од потребата, ги употребуваат, односно користат, своите возила за да стигнат до работното место, да ги однесат децата до училиште, да патуваат до друг град и сл. Притоа свесно или несвесно се прават голем број грешки кои ја загрозуваат безбедноста на децата во сообраќајот. Ке напоменеме само неколку од нив, како најчести грешки:

Една од грешките, која многу често ја прават возачите, со која ја загрозуваат безбедноста на децата во сообраќајот е **неприлагодената брзина на движење** согласно со условите на патот. При движење со неприлагодена брзина, потенцијално е загрозувана безбедноста на децата-учесници во сообраќајот кои се надвор од возилото (деца-пешаци, деца-велосипедисти и сл.), но и на оние деца кои евентуално би се наоѓале во возилото кое се движи со неприлагодена брзина според условите на патот. Токму затоа, почитувањето на ограничувањето на брзината на движење на патот е една од мерките кои значително придонесуваат за помалку деца-жртви во сообраќајот.

Непочитувањето на вертикалната и на хоризонталната сообраќајна сигнализација директно ја загрозува безбедноста на децата во сообраќајот.

Исклучително „опасна“, но за жал и честа грешка што ја прават возачите е **користењето на мобилен телефон** додека управуваат со возилото. Секојдневно сме сведоци на возачи кои додека управуваат со возило разговараат на својот мобилен телефон, пишуваат СМС пораки или го проверуваат својот Фејсбук профил, Инстаграм профил, Вајбер и сл. На овој начин, при управување со моторно возило, со одземено и одвлечено внимание, опасноста од сообраќајни незгоди, удирање во пешаци и во велосипедисти е сериозна закана.

Возење под дејство на алкохол и други психотропни супстанции е честа појава, која за жал, е причина за сообраќајни незгоди со смртни последици. Многубројни се примерите од нашето секојдневие во кои во сообраќајни незгоди животот го загубиле деца, или останале со траен инвалидитет, како последица од удар на возило управувано од лице под дејство на алкохол и други психотропни супстанции. Примерите се многубројни

за деца кои биле патници во возило управувано од лице под дејство на алкохол и други психотропни супстанции.

Паркирање на тротоар, паркирање на пешачки премин и узурпирање на околината околу училиштата и градинките од страна на неправилно паркирани возила е многу опасно дејствие, кое ги принудува децата да преминат од тротоар на улица, а со тоа се зголемува и ризикот да настрадаат во сообраќајна незгода. Затоа, внимавајте каде паркирате.

Користење на детско седиште за превоз на деца до 2 години на предното совозачко место без исклучени воздушни перничкиња., возење на деца под 12 години на предното совозачко седиште, возење на деца без врзан појас, се само дел од многуте грешки кои ги прават возачите и со кои директно ја загрозуваат безбедноста на децата во сообраќајот.

ЕТИКА И КУЛТУРА ВО СООБРАЌАЈОТ

Како што напоменавме, почитувањето на сите правила и прописи во сообраќајот и одговорното учество во сообраќајот е од круцијално значење за да се спасат голем број детски животи.

Токму одговорното учество во сообраќајот подразбира лична свест и одговорност на секој учесник во сообраќајот кон самиот себе и кон другите учесници во сообраќајот. Почитувањето на сопствениот живот и здравје придонесува да се спасат голем број човечки животи.

Одговорното управување со возило во близина на училиште или градинка е законска но и хумана обврска и доблест на секој одговорен поединец. Дечињата се само деца, дечињата прават грешки, дечињата сакаат да трчаат, да си играат, да се забавуваат. Честопати во тој нивни детски „занес“ се непредвидливи и знаат да завршат на улица. Затоа, чувајте ја присебноста, возете внимателно и бидете концентриран, свесен и одговорен возач.

Општествената култура подразбира почитување на сите општествени норми и правила на општественото живеење. Таа се учи од најрана возраст и во семејството и во рамките на образовниот систем. Градењето на личноста е тесно поврзано со почитување на општествените норми и правила, меѓу кои е и почитувањето на сообраќајните правила и прописи.

Честопати се прашуваме која е причината за агресивното однесување на одредени возачи во сообраќајот? Која е причината да управуваат возило под дејство на алкохол, под дејство на психотропни супстанции и сл.? Дали тоа се должи на немање сопствена етика и култура на однесување?

Мора да се сфати фактот дека сообраќајните незгоди можат секому да му се случат и во секое време. Никој не може да биде поштеден од таквата опасност. Смртните последици и тешките повреди, настануваат моментално и се сериозен шок за сите членови од семејството, од коишто тешко можат да се опорават.

Токму затоа, секој треба да се едуцира уште од најрана возраст и да му се „вградува“ чувство на општествена одговорност (култура), особено на одговорност кон сообраќајот, кон почитување на правилата и прописите и кон одговорност во сообраќајот да се заштити не само себеси, туку и сите останати учесници.

Културата и етиката во сообраќајот се учат од најмали нозе. Тоа е континуиран и долгорочен процес преку кој единствено може долгорочно и трајно да се унапреди безбедноста во патниот сообраќај. Процесот на градење на култура и етика во сообраќајот е далеку полесен процес од процесот на промена на лошите навики.

ЗА БЕЗБЕДНОСТ НА ВАШИТЕ ДЕЦА, СЕГА И ВО ИДНИНА, УЧЕТЕ ГИ ДЕЦАТА НА ВИСТИНСКИ ВРЕДНОСТИ УШТЕ ОД МАЛИ НОЗЕ.

АПЕЛИ, ПОРАКИ, СОВЕТИ ЗА ПОГОЛЕМА БЕЗБЕДНОСТ НА ДЕЦАТА ВО СООБРАЌАЈОТ

Неколку важни пораки кои треба да се знаат и да се применуваат од сите учесници во сообраќајот:

- Секогаш управувај внимателно со возилото и почитувај го ограничувањето на брзината на патот
- Секогаш управувај внимателно со возило во близина на училишта и градинки
- Секогаш користи сигурносен појас и детско седиште, тоа може да го спаси животот на твоето дете
- Учи ги децата каде и како да ја преминуваат улицата
- Не користи мобилен телефон, особено НЕ, додека управуваш со возило во кое се наоѓа твоето дете
- Не управувај со возило под дејство на алкохол и психотропни супстанции
- Секогаш биди добро одморен пред да тргнеш на пат
- Научи го своето дете дека „зеленото човече“ значи дека може внимателно да ја минува улицата, а „црвеното човече“ значи дека треба да застане и да не ја минува улицата
- Вози, чувај го и грижи се за секое дете на улица како да е твое!
- Детската љубов нема граници, детскиот живот нема цена. Вози одговорно!

БЕЗБЕДНОСТА НА ДЕЦАТА ВО СООБРАЌАЈОТ Е ОДГОВОРНОСТ НА ВОЗРАСНИТЕ.

НАМЕСТО ЗАКЛУЧОК

Сите деца на светот заслужуваат да добијат шанса да пораснат и да бидат она за што тие сонуваат. За да им се исполнат соништата, сè што треба да им обезбедиме е среќно, безгрижно и безбедно детство.

Ние, возрасните, секојдневно се обидуваме на секој можен начин да ги заштитиме нашите деца од опасностите кои ги демнат (од струја, да не паднат, да не се повредат, да не се изгорат, да не се разболат...), а една од најголемите опасности и еден од најсериозните проблеми со кои се соочуваат нашите деца секојдневно и од кој најмногу треба да сме исплашени и да се потрудиме да ги заштитиме е сообраќајот. Безбедното учество во сообраќајот е предизвик со кој се соочува секое дете, а соочувањето со овој предизвик се учи од најмала детска возраст.

Децата не се секогаш доволно вешти и не секогаш знаат и можат да проценат како да се однесуваат во сообраќајот и кога, каде и како да ја поминуваат улицата. Без надзор од возрасен и без соодветно познавање на безбедносните (сообраќајните) правила, децата може за секунда да се најдат во опасност.

Според статистиката на Светската здравствена организација голем дел од загинатите лица во сообраќајни незгоди се деца. Зачувувањето на безбедноста на децата во сообраќајот е глобален проблем кој директно не засега сите нас. Ние не можеме да го игнорираме фактот и да гледаме од страна, додека премногу деца ги губат своите животи на патиштата и со тоа се лишени од можноста да ги следат своите соништа.

И во Република Северна Македонија, многу често децата страдаат и го губат животот во сообраќајни незгоди.

Со цел да се намалат овие застрашувачки состојби, потенцираме и потсетуваме дека постојат многу инструменти, методи и начини кои се дозволени и се достапни на сите, а кои служат да ги спасат невините детски животи. Еден од најважните начини којшто воедно има и најголема и најважна улога во развојот и во заштитата на децата од опасностите со кои може да се соочат на улиците, е соодветната сообраќајна едукација (како да се однесуваат во сообраќајот, кои се нивни права, а кои обврски, кои се сообраќајните знаци, како се поминува на пешачки

премини...). Едукацијата за сообраќајот започнува од најрана возраст, според истражувањата од 2 годишна возраст, почнувајќи уште во предучилишните групи во градинките, а потоа и во училиштата... Сепак незаменлива е улогата на родителот/старателот и семејството.

НАШАТА ЦЕЛ Е ЗАШТИТА НА ДЕЦАТА ВО СООБРАЌАЈОТ И ТОА НЕ САМО ПРЕКУ ЕДУКАЦИЈА НА ДЕЦАТА, ТУКУ И ПРЕКУ ЕДУКАЦИЈА НА ВОЗРАСНИТЕ, РОДИТЕЛИТЕ/СТАРАТЕЛИТЕ. НЕ МОЖЕМЕ И НЕ СМЕЕМЕ ДА ГО ПРИФАТИМЕ ФАКТОТ ДЕКА ДЕЦАТА ЖРТВИ ВО СООБРАЌАЈОТ СЕ НУЖНО ЗЛО НА СОВРЕМЕНОТО ЖИВЕЕЊЕ ПРОТИВ КОЕ НЕ МОЖЕМЕ ДА СЕ ИЗБОРИМЕ.

ПРОЧИТАЈТЕ ГО ПРИРАЧНИКОТ, ИЗВЛЕЧЕТЕ ПОУКА, ИЗВЛЕЧЕТЕ ЗАКЛУЧОК И ПОСТАПЕТЕ! СТАНУВА ЗБОР ЗА ЖИВОТОТ И ЗДРАВЈЕТО НА ВАШЕТО ДЕТЕ!

Издавач:

Републички совет за безбедност
на сообраќајот на патиштата
www.rsbsp.org.mk

За издавачот:

м-р Гордана Кожуваровска, претседател

**ПРИРАЧНИК ЗА РОДИТЕЛИ
„ДЕЦАТА И НИВНАТА БЕЗБЕДНОСТ ВО СООБРАЌАЈОТ“**

Автори:

м-р Гордана Кожуваровска
Владимир Лазаров
м-р Ристо Манчев

Лектор:

Викторија Петковска

Компјутерска обработка и корица:

Весна Мундишевска-Велјановска

Печати:

„Графопром“ – Битола

Скопје, 2020 г.

Републички
Совет за
Безбедност на
Сообраќајот на
Патиштата

www.rsbp.org.mk

ISBN 978-608-65372-9-6